

Demeter Lajos – Demeter László

HÁROMSZÉKI HONVÉDEK, NEMZETŐRÖK, HONLEÁNYOK ÉS HONFIAK AZ 1848–49. ÉVI SZABADSÁGHARCBA I. ÁRKOS

Az 1848. decemberi önvédelmi harcok szemtanúi és résztvevői a szülőföldjük határait védő háromszéki sereg létszámát mintegy 10 000 főre becsülték. Uzoni Béli Gergely szerint „*az egész székely sereg mintegy 10 000 [fő]ből állhata, melyből 1600 szuronyos, a többi vadászfegyverrel és lándcsákkal, sött botokkal és vasvillákkal [volt] ellátva*”. Oldalukon mintegy 4–600 Mátyás- és székely huszár harcolt.¹ A *Közlöny* 1849. május 30-i száma egy hasonló nagyságú, „*sokszor tízezer főre is szaporított háromszéki védősereg*”-ről tett említést.² Macskási Antal, ki résztvevője és egyik főszereplője volt az eseményeknek, ugyancsak 10 000, sőt 15 000 fős háromszéki seregről szólt a *Honvéd* 1849. januári számában.³ Ezt a túlzottnak tűnő sereglétszámot igazolja lemhényi Weress Alajos nemzetőr százados feljegyzése is, kinek parancsnoksága alatt 1848. november 28-án Lemhényből 347-en szálltak táborba Kökösnél a Feketeügy vize mellé,⁴ valamint az a további adat is, hogy a háromszéki táborban a jóval kisebb Páváról mint „*honvédők*” 106-an voltak jelen.⁵ Mindezek a számadatok azt igazolják, hogy a teljes mozgósításkor nemcsak a 18–50 év közötti, fegyvert fogható férfiak vonultak be, hanem sok faluból a 18 év alattiak és az 50 év fölöttiek is részt vettek a küzdelmekben.

Háromszéknek 1848-ban a becslések szerint körülbelül 100 000 lakosa volt. A katonailag aktív népességnek általában az összlakosság 10 százalékát számítják, így mindenképpen elfogadható – és a történészek el is fogadják a korabeli források állítását –, hogy Háromszék hadserege az önvédelmi harcok alatt 1848-ban és 1849 januárjában 10–12 ezer főből állt. A Bem seregébe gyülekező háromszékiek létszámát Szentkatolnai Bakk Endre Berde Mózsának egy 1849. január 22-i jelentésére alapozva közölte le. Január végén, a parancsra várva, Háromszéken 400 Kossuth-huszár, a 12. honvédszászlóaljából 400 honvéd, egy üteg képzett tüzér és 10 000 fegyveres székely állt készenlétben.⁶

Mikor számbavesszük az 1848–49-es szabadságharc háromszéki résztvevőit, a mintegy tízezres

létszámhoz hozzá kell adnunk a szegedi táborba kivonult 15. (II. székely) határőrezred mozgósított zászlóaljának, a 11. székely huszárezred osztályának a létszámát is. Ők 1848-ban a szerbek, majd Jellasics ellen küzdöttek. Ott voltak Schwechatnál, majd Bem oldalán a téli hadjáratban Erdély felszabadításáért harcoltak, és csak a piski csata előestéjén tértek haza Háromszékre, hogy ott új zászlóaljakat alakítva tovább folytassák a küzdelmeket.

A számbavételkor nem szabad kihagynunk azokat a papokat és lelkészeket, kiknek egy része, ha nem is karddal a kezében, de a piactereken és a templomok szószékéből a szó fegyverével harcolt a szabadságért. Nem feledkezhetünk meg a hátszág intézményéről, az élelmező biztosokról, a falvak és városok vezetőiről sem, hiszen hozzáállásuk nélkül ellehetetlenedett a magyar seregek ellátása, a szükségesek biztosítása. Feltétlen helyük van a felsorolásban – ha egyáltalán a megmaradt dokumentumokban, visszaemlékezésekben a nevükre ráakadunk – a „*honleányoknak*”, akik gyűjtéseket szerveztek, tépést, gyutacsot készítettek, golyókat öntöttek, avagy férjeik mellett a táborokban segítettek, és, ha kellett, fegyvert ragadva küzdöttek. És nem szabad megfeledkeznünk a nemzetőrökről, a bodvaji és a sepsiszentgyörgyi ágyúöntőkről, a lövegeket felszerelő mesteremberekről, a kézdivásárhelyi ágyúgyár alkalmazottairól, hiszen őket még a 19. század végén sem akarták „*központilag*” honvédeknek tekinteni.

A „*mellőzések*” ellen a Rikánbelői Honvédegylet már 1901-ben feliratban tiltakozott. Felháborodásukat fejezték ki azért, hogy a háromszéki nemzetőrök, kik a szabadságharcban és a jelentékeny ütközetekben részt vettek, ki vannak zárva az állami segélyezésből. „*Ezen nézetünket – érveltek – az erdélyi magyar hadsereg fővezérének Bem tábornok által Oknán⁷ 1849. július 23-án kiadott és Tuzson János 1849-béli honvéd őrnagy kezénél lévő eredeti napiparancsra alapítjuk, mely szerint az 5-ik tartalék zászlóaljból (nemzetőr-zászlóalj) Hild Károly őrnagy parancsnoksága alatt*

¹ KÁL Fond 615; EGYED Ákos 1978, 137.

² Uo.; *Közlöny*, 1849. május 30.

³ *Honvéd*, 1849. január 5.

⁴ DEMETER Lajos 2006, 73.

⁵ Uo., 84.

⁶ BAKK Endre 1895, 380.

⁷ Târgu Ocna (Moldva, Románia).

Pap Ferenc százados és Gál László tizedes a III. rendű érdemjellel lettek kitiüntette, és így nem lehet kétségbe vonni, hogy Hild nemzetőr-zászlóalja szabadságharcunkban tettelesen részt” vett. Ugyanakkor tiltakoztak az ellen is, hogy az akkor alig tizenéves háromszéki fiúk, akik „az ágyú- és löporgyártáshoz, tüzéséghez és utászokhoz nagy számban voltak alkalmazva”, rendre kimaradtak az állami segélyezésből, mert a központi igazoló bizottmány el sem tudta képzelni, hogy ilyen kiskorúak hasznára lehetnek a szabadságharcnak. „A tölténygyárban pedig a Kézdivásárhelyen fennállott székely katonaintézetbeli tizenkét-tizenöt éves gyermekek készítették a papírtöltényeket”.

„Úgy véljük – írták a tiltakozók –, hogy ezek a gyermekek is igazi honvédek voltak, s a közülük még élők, immár szintén öreg emberek, (...) méltók arra, hogy az állam segélyezésében is részesüljenek. Így követeli ezt az egyenlőség, így az igazság.”⁸

A háromszéki honvédek összeírásának ötlete nem újkeletű. Legelőször az 1861 tavaszán alakított Háromszéki Honvéd Segélyező Egylet vette tervei közé, hogy „megyénk valamennyi volt honvédeit, akik gyászos kimenetű élethalálharcokba estek és megsebesültek, úgy mint az azolta elhunytakat, s a még élőket” számbaveszi. A rövid, néhány hónapos működés után karhatalmilag beszüntetett egylet csak egy töredéket tudott nyilvántartásba venni, elsősorban a sebesülteik miatt munkaképtelenné váltakat, valamint a hősi halottak hozzátartozóit írták össze, és juttatták kisebb pénzbeli segélyekhez.⁹

Több mint tíz évvel később, az akkor Hosszúfaluban lakó bitai Baikó Lajos honvédhadnagy egy háromszéki „Vérkönyv” összeállítását kezdeményezte. A sajtó útján, de nyomtatásban is kiadott körlevelében arra kérte fel a háromszéki községek elöljáróságát, hogy az „1848. március 15-ik után hazánk lobogója alatt és a két évi hadjárat folyamában a csatatéren estek, vagy táborozás alatt távol övéiktől elhaltak, avagy más körülmények között (mint például Köpecen) meggyilkoltakat egytől-egyig, pontosan, tisztán és lelkiismeretesen” falvanként vegyék számba. Arra kérte az illetéseket, hogy az általa összeállított pontok szerint ne csak a hősi halottakat és polgári áldozatokat írják össze és küldjék el címére, hanem vegyék számba a vértanúkat, a külföldön elhalt menekülteket és a fogságban elhunyt politikai foglyokat is.¹⁰ Kezdeményezésének eredményeiről adatok hiányában, sajnos, semmit nem tudunk.

A háromszéki szabadságharcos hősi halottak névsorát végül az 1867-ben alakult Rikánbelői Honvédegylet állította össze. A falvanként összeírt összesen

960 „szabadsághős” névét tartalmazó „lajstromot” megőrzésre ünnepélyes keretek között 1883. november 2-án adták át a Székely Nemzeti Múzeumnak.¹¹ A hősök névsorát még abban az évben folytatásokban a helyi lap is leközlölte.¹² Még ez a gondosan összeállított névsor sem teljes. A levéltári kutatások eredményeként több elfelejtett hősi halott és polgári áldozat neve került elő például Nagyajtáról, Zágomból, Sepsiszentgyörgyről (az utóbbi helység római katolikus anyakönyvébe a hadikórházban elhunytak neveit jegyezték be).

Az 1850–1867 között elhunyt volt honvédek névsorával talán örökre adósok maradunk. Az elnyomás időszakában szó sem lehetett arról, hogy az anyakönyvekben a papok, a gyászjelentőkön vagy a sírfeliratokban a hozzátartozók feltüntethessék azt, hogy halottjuk részt vett a szabadságharcban. A szegényebbek – és ők voltak többségben – jeltelen sírokból nyugszanak.

1867 után az államilag nyilvántartásba vett és honvédnegyedíjat élvező háromszékiek névsora, mint az 1901-es feliratról tudjuk, nem teljes. Számuk egyre fogyott, mégis még 1901-ben is voltak olyanok, kiket központilag nem regisztráltak, avagy el sem ismerték a szabadságharcban való részvételüket.

A kiegyezés évében megalakított Rikánbelői Honvédegylet – a nevük és illetőségük felsorolása nélkül – 1868-ban 4624 igazolt honvéd altisztet és közvitézt, név szerint 3 alezredest, 13 őrnagyot, 37 századost, 42 főhadnagyot, 76 hadnagyot, 6 táborigyógyost, 9 élelmező- és számvevőisztet, 1 hadi- és 1 főpénztárnokot, 4 táborigyógyost, 1 törzsfoglár, 1 törzsbírót, 1 hadititkárt és 8 hadbírókat tartott nyilván.¹³ Az ugyancsak Mikár Zsigmond által közreadott *Honvédnévkönyv* szerint 1890-ben a Rikánbelői Honvédegyletnek összesen 1990 tagja volt. Rangfokozat, név és illetőség szerint közülük 1 ezredes, 1 alezredes, 6 őrnagy, 22 százados, 40 főhadnagy, 39 hadnagy, 89 őrmester, 227 tizedes és 1565 közvitéz volt.¹⁴

A „nagyidők tanúinak” száma a múlt század fordulóján már rohamosan csökkent. A helyi sajtóban kiadott nyilvántartások szerint Háromszéken 1904-ben összesen 1092 (3 százados, 10 főhadnagy, 22 hadnagy, 80 őrmester, 169 tizedes és 759 közvitéz élt (az utóbbiak közé beleszámították a már elhunyt honvédek özvegyeit is).¹⁵ A Rikánbelői Honvédegylet 1906-ban már csak 607 tagot (1 századost, 8 főhadnagyot, 17 főhadnagyot, 51 őrmestert, 98 tizedest és 432 közvitézt) tömörített. Az utóbbiak száraz statisztikai adatok, és kutatásainkban csak irányadó számokként hasznosíthatóak.

⁸ Székely Nemzet, XIX. évf., 175. sz. (1901. nov. 20.)

⁹ SÁL Fond 89, IV. cs.

¹⁰ Nemere, IV. évf., 40. sz. (1874. máj. 20.)

¹¹ Székely Nemzet, I. évf., 167. sz. (1883. nov. 3.)

¹² Lásd a Székely Nemzet vonatkozó számait (1883. nov. – dec.)

¹³ MIKÁR Zsigmond 1870, 77–79.

¹⁴ MIKÁR Zsigmond 1891, 249–271.

¹⁵ Székely Nemzet, X. évf.

Ilyen előzmények után több mint tíz esztendeje kezdtünk hozzá a háromszéki szabadságharcosok „Névkönyvének” az összeállításához. A szakirodalom, a nyomtatásban megjelent vagy levéltári visszaemlékezések, dokumentumok, nyilvántartások stb. át tanulmányozása során a 10-12 000-re tehető háromszéki résztvevők közül születési helye és illetősége szerint mintegy 4-4500 háromszéki honvédnek, nemzetőrnek a nevét sikerült egybegyűjtenünk. Azért nem többet, mert sajnos vannak olyan 1848–49-beli és honvédegyleti nyilvántartások, melyekben a köztítézek neve mellett a származási-, illetve a lakhely nem szerepel. Így legjobb esetben is az 1848–49. évi szabadságharcban résztvevő háromszékiek egyharmadát sikerült nyilvántartásunkba venni.

Minden résztvevőről a legtöbbet szeretnénk volna megtudni, ezért a korabeli anyakönyvek kusza, sokszor hiányos vagy rendszertelenül vezetett adatai közül próbáltuk kihámozni az illető személyre vonatkozó adatokat. Nem egyszer találoztunk olyan esetet, hogy egy faluban ugyanazon évben, megegyező család- és keresztnévvel két, sőt három fiúgyermeket is kereszteltek. Az ilyen esetek miatt, más kiegészítő adatok hiányában, számolnunk kell egy bizonyos hibaszázalékkal is.

A közlésre kerülő Árkos negyvennyolcasai közül a legtöbb nemzetőr, de mint Bedőházi Mózes, Barabás János, Benkő Lajos, Gyulai Mózes stb. hősi halottak példája mutatja, többen 1848-ban az Agyagfalváról kivonult táborban harcoltak és áldozták életüket a Székelyföld védelmében, mások beállva honvédnek, Bem oldalán küzdöttek és estek el a csatatereken. Az idősebbek, ha nem is vettek részt a küzdelmekben, őrséget, fuvarszolgálatot teljesítettek. Létszámuk nem teljes, de az ismeretlenség homályában maradtaknak is adózunk, hogy számba vettük a név szerint ismertté vált honvédeket és nemzetőröket.

Árkos szabadságharcosai, 1848–49

Albert Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Ágoston András – nemzetőr. DL gyűjt.

Ágoston József, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Ágoston Pál – nemzetőr. DL gyűjt.

Árkosi (Bihari) Mózes (1816, Bözöd – 1886. jan. 19., Bözöd) – nemzetőr, majd nemzetőr főhadnagy. Unit. kántor és iskolamester Árkoson 1848-ban. Apja Árkosi Mihály sárdi, bözödi unit. lelkész, majd székelykeresztúri körüli esperes. Anyja Kontz Ágnes, Kontz Márton ravai pap és esperes lánya. Székelykeresztúron és a kolozsvári főiskolán tanult, innen hívták meg Nagyajtára 1836-ban iskolamesternek. Neje nagyajtai Darkó Rózália. 1843-tól árkosi iskolamester. 1848. jún. 25-én beállt az árkosi nemzetőrségbe,

ahol nemzetőr főhadnaggyá választották. Feljegyezték róla, hogy a sepsiszentgyörgyi széki népgyűléseken nem egyszer beszédet tartott az összegyűltekhöz, de szószékéről is buzdította az árkosiakat. Meg is volt az eredménye, 257 árkosi állt a nemzetőrök közé. Később beállt honvédnek, és részt vett a székelyföldi harcokban. Főhadnaggyá 1849. máj. 18-án léptették elő. A Hild őrnagy vezette 5. székely határvéd zászlóalj jún.–júl.-ban az ojtózi szorost védelmezte. 1850-ben Fiafalvára került lelkésznek. 1851-től részt vett a Makk-féle székelyföldi függetlenségi szervezkedésben. 1852-ben letartóztatták, Nagyszebenben 1854-ben előbb halálra, majd 10 év várfogságra ítélték. 1857-ben Josephstadtból amnesztiával szabadult. A közben elhunyt apja helyett a bözödiek papjuknak választották. 1873-ban vonult nyugalomba. Itt is hunyt el, porai az Úri temetőben pihennek. *Fogsági emlékek* c. írását 1886-ban a *Székely Naptár* adta közre. BONA György 1998a, I, 47; GAAL György (szerk.) 2000, 97–103.

†Árkossy (Árkosi) Lajos (1789, Árkos? – 1848. okt. 23., Preszáka) – civil áldozat. A dálnoki Péter alias Árkosi család tagja. Apja – aki elsőként használta az Árkosi előnevet –, István (1760–1836) Abrudbányán állt át az unit. hitre. A zalatnai kir. uradalom főerdésze. A román népfelkelők Preszákánál lányával, Fannival és fiával, a még diák Lajossal együtt gyilkolták le. Neje Molnár Katalin. *ÁRKOSSY Károly* 1892; *SÁVAI János* 1999a, 58–59.

Balás György – nemzetőr. DL gyűjt.

Balás János – nemzetőr. DL gyűjt.

Bakó Dániel – nemzetőr. DL gyűjt.

Balog András – nemzetőr, majd köztítész. 1892-ben még élt Árkoson. *Ereklyemúzeum S 19/1; DL gyűjt.*

Barabás András – nemzetőr. DL gyűjt.

Barabás András, id. (ker. 1813. szept. 20., Árkos – 1895. febr. 16., Árkos) – köztítész. Unit., apja Barabás András. A 15. (2. székely) határőrezredben a fegyverletételig szolgált. 1890: földműves Árkoson, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond* 1891, 254; *Ereklyemúzeum B 98/2, H 109/22; SÁL Fond 105 Nr. 68, 126v–127r, 136v–137r.*

Barabás Áron (szül. 1835. aug. 5., Árkos – ?) – köztítész. Unit., apja Barabás Sámuel székely huszár, anyja Benke Juliánna. *Nemzetőr*, majd honvéd. 1890-ben földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond* 1891, 254; *SÁL Fond 105 Nr. 67, 39v; DL gyűjt.*

Barabás Bálint – nemzetőr, ács. 1849. jan. 20.: 3 napig dolgozott Sepsiszentgyörgyön. *Nyugtagyűjt. (SzNM); DL gyűjt.*

Barabás Benedek – nemzetőr. DL gyűjt.

Barabás Bénéiam – nemzetőr. DL gyűjt.

Barabás Dániel – nemzetőr. Esküdt a falu vezetőségében. DL gyűjt.

†**Barabás Dániel** (1827?, Árkos – 1849. júl. 6., Borgói-szoros) – *közvitéz*. Unit. A székely gyalogezredben szolgált. A „*gyalog tizedes Barabás János fia (...), 22 éves, táborban esett el Jul. 6n*”. A templomban 1849. szept. 16-án prédikációban emlékeztek meg róla. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 67, 128v*.

Barabás Elek (ker. 1823. júl. 2., Árkos – 1910. okt. 18., Árkos) – *hadnagy* (?). Unit., apja „*Curator Tkts. Barabás János uram*”. 1903-ban részt vett a Rikánbelői Hve. közgyűlésén. *PÁLMAY József 1901, 41; SÁL Fond 105 Nr. 65, 41v; Székely Nemzet*, 1903. nov. 9.

Barabás Elek, árkosi (kb. 1832, Árkos – 1892. dec. 23., Maroscsúcs) – *hadnagy*. 1892 előtt Alsófehér vármegye törvényhatósági tagja volt. *Ereklyemúzeum N 128/1; Történelmi Lapok, II. évf., 1. sz., 1893. jan. 1.*

Barabás Ferenc (kb. 1809, Árkos – 1875. dec. 4., Árkos) – *nemzetőr*. *DL gyűjt.; Sírfelelata*.

†**Barabás István, ifj.** (ker. 1827. szept. 19., Árkos – 1849, Borgói szoros) – *közvitéz*. *Nemzetőr*. Gyalogosként harcolt. 1849-ben hősi halált halt. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 65, 46v; DL gyűjt.*

†**Barabás Jankó** – *közvitéz*, gyalogkatona. Hősi halált halt Abrudbányánál. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.

Barabás János 1. – *gyalog tizedes, nemzetőr*. 1848-ban biztos. Feltehetően részt vett a szabadságharcban. Fia, Dániel a borgói szorosban halt hősi halált. *SÁL Fond 105 Nr. 67, 128v; DL gyűjt.*

†**Barabás János 2.** (szül. 1818. jan. 24., Árkos – 1848. nov. 6., Székelyszentmihály) – *civil áldozat*. Apja Barabás Pál, anyja Nagy Juliánna. Heten voltak testvérek. Iskoláit szülőfalujában, majd Torockón, 1840-től a kolozsvári Unit. Koll.-ban végezte. 1843–1845 között a latin nyelv köztanítója. 1845 nyaratól a székelykeresztúri gimn. köztanítója, 1846-tól ugyanitt senior és köztanító. Habár a püspök Sárdra, majd Kidébe nevezte ki lelkésznek, visszautasította az ajánlatokat, és megmaradt állásában. Részt vett az agyalfalvi gyűlésen és a székely tábor radnóti, szászrégeni és marosvásárhelyi csatáiban. A marosvásárhelyi vesztes csata után Firtosmartonosra menekült, de társaival együtt a helybeliek kiadták a román felkelőknek. Azok ezt követően 1848. nov. 6-án Bántó Sándorral, Sebestyén Józseffel és sepsiköröspataki Bedő Ferencel együtt legyilkolták. Nyughelyüket Székelyszentmihályon emlékoszlop jelzi. *GAAL György (szerk.) 2000, 195–237.*

Barabás József – *nemzetőr*. *DL gyűjt.*

Barabás József, árkosi (1822?, Árkos – 1896. jún. 19., Bodok) – *százados*. Unit., apja Barabás József. A

szabadságharc előtt őrmester és a kézdivásárhelyi katonai nevelőintézet tanára. 1848. szept.-től hadnagy az Erdélyben szerveződő Kossuth (később 15. Mátyás)-huszárezredben. Nov.-től főhadnagyként Gál Sándor segédtszjtje a háromszéki haderőnél. 1849. jún. 24-től (ápr. 1-jétől?) a 6. székely határvédezőszázadosa, majd ismét Gál Sándor székelyföldi hadosztályparancsnok segédtszjtje. Máj. 7.: Bem a katonai érdemjel 3. osztályával tüntette ki. Részt vett a tömösi, uzoni, kőhalomi ütközetekben. Zsibónál tette le a fegyvert. A szabadságharc után Sepsiszentgyörgyön fogoly, majd Csíksomlyón sorozóbizottság elé állították, de több hónapi rabság után mint alkalmatlant elengedték. A családi hagyomány szerint részt vett a Váradi-féle összeesküvésben, ami nem kizárt, hiszen a két zaláni születésű, a szabadságharc után Bodokon gazdatisztként működő Vas István és Apor József volt honvédtisztek is be volt szervezve. A Kiegyezéskor dulló (szolgabíró), később körjegyző Bodokon, 6 tagú család feje. Neje Beke Julianna, baróti Beke József cs. kir. százados, 1848–49-es nemzetőr őrnagy és Incze Róza lánya. Sógorai Beke Gyula és ifj. Beke József 1848–49-es törzstisztek. 1867- és 1890-ben a Rikánbelői Hve. tagja. 1876-ban a bodoki unit. egyh. presbitere. Bodokon a saját kertjében temették el. Sírját újonnan állított kopjafa jelöli. Fényképét, mint ereklyét, a családjának leszármazottai őrzik. A három fia közül Sándor járásorvos, a Betegsegélyző Pénztár főorvosa, majd megyei tb. főorvos, Ferenc Uzonban gyógyszerész, József a családi birtokon gazdálkodó volt. *BONA György 1988, 93; Ereklyemúzeum B 103/4, E–Pa sz. n., H 109/23, 77, N 74/1; Gyászelentője (SzNM); Székely Nemzet 1896. jún. 12.; Honvéd segélyalap 3463/1868; KEMPELEN Béla 1911, 370; MIKÁR Zsigmond 1891, 249; NAGY Sándor 1896, 99–101; PÁLMAY József 1901, 42, Történelmi Lapok, 1896/13, 119; SÁL Fond 105 Nr. 137, 25v.*

Barabás Lajos – *nemzetőr*. *DL gyűjt.*

Barabás Miklós – *nemzetőr*. *DL gyűjt.*

Barabás Mózes, ifj. – *nemzetőr*. *DL gyűjt.*

Barabás Pál – *nemzetőr*. *DL gyűjt.*

Barabás Sámuel, id. (ker. 1824. okt. 16., Árkos – 1896. dec. 18., Kálnok) – *közvitéz*. Unit., apja gejei Barabás János, anyja Nagy Juliánna. Előbb a 2. székely gyalogezredben, később a 66. (86.?) honvédszázalajban küzdött. Részt vett a verbászi, fehértemplomi, pozsonyi csatákban, valamint Buda bevételénél. A fegyverletételig szolgált. 1890-ben Árkoson, élete végén Kálnokon élt. *Ereklyemúzeum B 106/2, 3, H 109/22; SÁL Fond 105 Nr. 65, 43r, Nr. 68, 130v–131r.*

Barabás Sándor (szül. 1836. márc. 18., Árkos – ?) – *közvitéz*. Unit., apja Barabás Ferenc székely huszárkatona, anyja Zoltán Ágnes. 1890: napszámos, a Rikánbelői Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, II, 254; SÁL Fond 105 Nr. 67, 40r.*

Barabás Tamás – nemzetőr, ács. Nyugtagy. (SzNM); DL gyűjt.

Bedő Áron – nemzetőr. DL gyűjt.

Bedő Ferenc – fuvaros. Árkosi illetőségű. 1849. febr. 3-án fát szállított Sepsiszentgyörgyre. Nyugtagyújt. (SzNM).

†**Bedőházi Mózes** (ker. 1822. szept. 25., Árkos – 1849., Borgói szoros) – közvitéz. Unit., apja Bedőházi Sámuel. Székely gyalogkatoná. *Nemzetőr*. Hősi halált halt. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 65, 41r*; DL gyűjt.

Benkő György, árkosi (ker. 1828. ápr. 6., Árkos – 1908. márc. 12., Árkos) – közvitéz. Ref., apja tek. Benkő Sándor, anyja Miskoltzi Zsuzsánna. Testvér a hősi halált halt Benkő Lajossal. Enyedi diákként (a bölcsészeti osztály hallgatója volt) beállt szülőfaluja nemzetőrségébe, majd honvédtüzérnek, és részt vett Háromszék önvédelmi harcában. A szabadságharc bukása után besorozták az osztrák hadseregbe. Miután onnan elbocsátották, visszavonult birtokára, és gazdálkodással foglalkozott. Szülőfaluja kicsiny ref. egyházközségének sok szolgálatot tett. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. Felesége Ütő Juliánna. Gyermekai: Árpád, a Háromszéki Takarékpénztár könyvelője, és Emma, Fejér Károlyné. Az árkosi közös temetőben helyezték örök nyugalomra. *MIKÁR Zsigmond 1891, 254*; *NAGY Sándor 1896, 102*; *Székely Nép*, 1908. márc. 12.; *SÁL Fond 105 Nr. 61, 34, Nr. 64, 80v–81r*; DL gyűjt.

†**Benkő Lajos** (ker. 1830. jún. 30., Árkos – 1848. okt., Magyarsáros) – közvitéz. Ref., apja Benkő Sándor, anyja Miskoltzi Zsuzsánna. Testvér Benkő Györggyel. *Nemzetőr*, „...a' köztudat Szerént Árkosi Benkő Lajos a múlt évi [1848] Október Holnapjában Magyar Sárosnál esett el élte 18ik évében – a' Székely Táborozás alkalmával.” Más adat szerint Segesvár mellett Hétúrnál halt hősi halált. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 61, 35, 78*; DL gyűjt.

Bentze József – nemzetőr. DL gyűjt.

Bíró Sándor – közvitéz. (kb. 1827, Árkos? – 1891. aug. 12., Árkos). Ref. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. Halálakor a felesége még élt. *MIKÁR Zsigmond 1891, 254*; *SÁL Fond 105 Nr. 64, 68v–69r*.

Botz János – nemzetőr. DL gyűjt.

Bocz Károly (ker. 1829. okt. 31., Árkos – 1907. szept. 8., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Botz Antal gyalogkatoná. 1890-ben napszámos, cipész a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 254*; *SÁL Fond 105 Nr. 67, 35r., Nr. 68, 147v–148r*.

Botz Mihály, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Boér János – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor György (kb. 1817, Árkos – 1892. júl., Árkos) – nemzetőr. DL gyűjt.; *Sírfelirata*.

Bokor István – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor János, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor János 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor János 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor Mihály, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor Miklós, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bokor Miklós, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Bölöni János – nemzetőr. DL gyűjt.

Csákán István – közvitéz. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 257*.

Császár József (1823. márc. 19., Nagyborosnyó – 1896. dec. 12., Árkos) – közvitéz. Róm. kat., apja Császár Ferenc, anyja Tarczali Mária. *Nemzetőr* Árkoson. Később, mint közvitéz, a 84. honvédszázalóban szolgált. 1868. április 14-én a kiadott honvédigazolványa szerint Árkoson élt. 1890, 1892: árkosi illetőségű. *Ereklyemúzeum C 25/3, 4, 7, 10, H 109/23*; *SÁL Fond 105 Nr. 64, 71v–72r*; DL gyűjt.

Csíki József – nemzetőr. DL gyűjt.

Csulak István – nemzetőr. DL gyűjt.

Damokos Áron – nemzetőr. DL gyűjt.

Damokos József 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Damokos József 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Dants József – nemzetőr. DL gyűjt.

Dants Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Dants Mózes** (ker. 1808. dec. 26., Árkos – 1849., Szászsebes) – közvitéz. Unit., apja Dancs Mózes. Mint gyalogos halt hősi halált Szászsebesnél. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 65, 33r*.

Dants Pál (ker. 1829. júl. 13., Árkos – 1909. febr. 26., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Dancs Mózes, ki hősi halált halt Szászsebesnél. *Nemzetőr*. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 258*; *SÁL Fond 105 Nr. 67, 35r*; DL gyűjt.

Daragits János – nemzetőr. DL gyűjt.

Deák András, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Deák Ferenc – nemzetőr. DL gyűjt.

Demeter Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Dénes István – nemzetőr. DL gyűjt.

Dénes Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Dési József – nemzetőr. DL gyűjt.

Dimén József – nemzetőr. DL gyűjt.

Dombi József – nemzetőr. DL gyűjt.

Dombi Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Duka István – nemzetőr. DL gyűjt.

Duka János – nemzetőr. DL gyűjt.

Fodor Sándor – nemzetőr. DL gyűjt.

Fülöp Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Gábor György – nemzetőr. DL gyűjt.

Gelei András (ker. 1823. jan. 15., Árkos – 1850, Árkos) – főhadnagy. Unit., apja Gelei Bálint káplár. A szabadságharc előtt altiszt a 15. (2. székely) határőrezredben. Nőtlen. 1848 őszén ezredével csatlakozott az erdélyi honvédsereghez. 1849. márc.-tól (febr. 15-től?) hadnagy, márc. 23-tól főhadnagy a

14/2. határozatrendben, ill. a 77. honvédszázalójánál. Alakulatával előbb Erdélyben, majd ápr.-tól a Délvidéken harcolt. Ápr. 24.: a katonai érdemjel 3. osztályával tüntették ki. *BONA Gábor 1998, I, 457; NAGY Sándor 1896, XVI–XLII; SÁL Fond 105 Nr. 65, 41r, Nr. 67, 129r.*

Gelei József, id. – nemzetőr. 1849. jan. 2.: 3 napig ácsmunkát végzett harmadmagával Sepsiszentgyörgyön. *Nyugtagy. (SzNM); DL gyűjt.*

Gelei József, ifj. (ker. 1829. szept. 21., Árkos – 1899. dec. 23., Árkos) – közvitész. Unit., apja Gelei József gyalogkatonája. *Nemzetőr*, majd közvitész a 82. honvédszázalójában. Több csatában vett részt. A szabadságharc végéig szolgált. 1892: még élt, mint iparost tartották nyilván Árkoson. *Ereklyemúzeum G 52/2; SÁL Fond 105 Nr. 65, 42, Nr. 68, 134v–135r; DL gyűjt.*

Gelei Mihály – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Gelei Sámuel – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Gelei Sándor – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göntz András – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göntz Dániel – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göncz Imre (1829?, Árkos? – 1853. júl. 16., Nagyvárad) – nemzetőr. Ref., apja néh. Göncz Tamás. Feltehetően részt vett a szabadságharcban, és mint besorozott cs. kir. gyalogkatonája hunyt el a nagyváradi kórházban. *SÁL Fond 105 Nr. 67, 130v; DL gyűjt.*

Göntz István – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göntz József – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göntz Mihály – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göncz Mihály, árkosi id. (ker. 1829. okt. 25., Árkos – 1899. márc. 16., Árkos) – közvitész. Unit., apja Göntz Pál gyalogkatonája. A szabadságharc idején a 84. honvédszázalójában szolgált. 1851. máj. 6.: a gidófalvi cs. kir. alker. biztosság, hivatkozva az 1850. ápr. 25-én kiadott rendeletre, a 47817. sz. sürgető rendelettel a sorozóbizottság elé rendelték kálnoki Deák Sámuel volt honvéddel együtt. Felesége Nagy Eszter (1838–1916), 2 fiuk és 3 lányuk született. 12 évig alsórákosi unit. lelkész, 30 évig árkosi énekvezér. 1890: a Rikánbelőli Hve. tagja. *Ereklyemúzeum C 14/2; Gyászjelentője (SzNM); MIKÁR Zsigmond 1891, 260; PÁLMAY József 1901, 184–185; SÁL Fond 105 Nr. 67, 35r, Nr. 68, 134v–135r.*

Göncz Mózes, id. árkosi (ker. 1815. júl. 27., Árkos – 1897. ápr. 19., Árkos) – hadnagy. Unit., apja Göncz Elek gyalogkatonája. 1892: még élt Árkoson. *Ereklyemúzeum G 52/2; PÁLMAY József 1901, 185; SÁL Fond 105 Nr. 65, 36r, Nr. 68, 131v–133r.*

Göntz Sámuel – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Göntz Tamás – nemzetőr. Fia Göntz Imre. *DL gyűjt.*

Göntzi Mózes – nemzetőr. *DL gyűjt.*

György István – nemzetőr. *DL gyűjt.*

György Mózes – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Gyulai Dániel – nemzetőr. *DL gyűjt.*

†**Gyulai Mózes** (ker. 1828. nov., Árkos – 1849, Borgói szoros) – közvitész. Unit., apja Gyulai Ferenc gyalogkatonája. *Nemzetőr*, majd honvéd, hősi halált halt Borgónál, a szoros védelmében. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 48r; DL gyűjt.*

Gyulai Sándor (szül. 1835. jún. 15., Árkos – ?) – közvitész. Unit., apja Gyulai Dániel, anyja Veres Rákkel. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 260; SÁL Fond 105 Nr. 67, 39v.*

Gyulai Tamás – közvitész. 1848 előtt a 2. székely határozatrendnél szolgált. *Nemzetőr*. Kevés ideig, mert 1848-ban besorozták a honvédseregbe. A szabadságharc végén elfogták és a cs. kir. 31. gyalogezredbe sorozták be. 1859-ben az egyik olaszországi csatában esett el. Özvegye és 16 éves lánya maradt. *Ereklyemúzeum G 168/2; DL gyűjt.*

Hajdú István – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Hajdú Mihály – nemzetőr. *DL gyűjt.*

†**Hídvégi László** (1810?, Árkos? – 1848. okt. 27., Hétúr) – közvitész. *Nemzetőr*. „...közpolgár (...) kiis a Hétúri tanorok kapunál szétvagdaltatott élete 39. évében (...) Olvasztó Istvánnal. Ezen két szerentsélenek egy társaságban lévén, együtt és egyszerre vagdaltattak öszve a fennebb is írt Hét Úri Tanorok kapunál Október 27én 1848ba.” A templomban 1849. márc. 30-án „tétetett végtisztelete.” *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 61, 78r; DL gyűjt.*

Horváth György – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Horváth István – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Horváth János – nemzetőr. *DL gyűjt.*

†**Incze Antal** (ker. 1816. febr. 6., Árkos – 1848. okt. 27., Hétúr) – közvitész. Unit., apja Incze Antal gyalogkatonája. *Nemzetőr*. Egy másik anyakönyvi bejegyzés szerint 28 éves és „az ősz (...) hétúri táborból [kiindulva], mint velük, legyilkoltatott Magyar Sároson.” *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 36v, Nr. 61, 128v; DL gyűjt.*

Intze Dániel 1. – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Intze Dániel 2. – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Intze János – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Intze József 1. – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Intze József 2. – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Jáger Ferenc – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Jósa Ferenc – nemzetőr. *DL gyűjt.*

Kajcsa József – (1820, Árkos? – 1848. okt. 24., Fehéregyháza) közvitész. *Nemzetőr*. Székely gyalogkatonája, „a ki is Fehéregyházán Cholerában meghalván s ott Oct. 24én el is temettetett élte 28ik évébe.” *SÁL Fond 105 Nr. 61, 78r; DL gyűjt.*

†**Kádár Ferenc** – nemzetőr, majd honvéd. Hősi halát halt Tömösnél. *Székely Nemzet 1883. nov. 8.; DL gyűjt.*

Kádár Zsigmond – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss András – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss István, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss István – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss János – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss József – nemzetőr. DL gyűjt.

Kiss Mihály – nemzetőr. DL gyűjtemény.

Kiss Mihály (1809. ápr. 23., Torda – 1889. jan. 19., Árkos) – nemzetőr, unit. pap. Neje Barabás Juliánna (1820–1863). Tanulmányait Székelykeresztúron és Kolozsváron végezte. Utóbbi helyen 1830-tól jogot is hallgatott. 1832–35 között joggyakornok, majd Székelyszentmihály papja. 1841-ben került Árkosra lelkésznek. 1845-től a háromszéki unit. egyházmegye esperese lett. Írásai, cikkei a *Keresztény Magvetőben*, énekei a Székely Sándor által szerkesztett *Énekeskönyvben*, prédikációi, imái az *Erdélyi Protestáns Egyházi Beszédék Tárában* jelentek meg. Művei közül a *Bölcsesség gyöngyei* (1846), *A szentírás gyöngyei* (1847), *Történelmi gyöngyök* (1863) Kolozsváron láttak napvilágot. Lőrinczi Elek unitárius kántortanítóval Kriza János munkatársai voltak. Az Árkoson gyűjtött anyaga a *Vadrózsákban* jelent meg. 1848-ban beállt faluja nemzetőrei közé. „*Forradalmi tényeit mind társalgási, mind piaci, mind templomi szószékezési téren oly nyíltan vitte, hogy némely hallgatói azt mondták: Nincs miért templomba mennünk, mert papunk mind csak azt prédikálja: Üssed, vágjad!*” A szabadságharc után a helybeli román kántor 15 pontba foglalt „*forradalmias tettel*” a császári biztos vargyasi Daniel Imrénél bevádolta, de három hét vizsgálati fogság után megszabadult. Később részt vállalt a Várad József szervezte háromszéki „*visszforradalomban*”. Tettéért újból letartóztatták. Vizsgálati fogsága alatt Marosvásárhelyen raboskodott, ahonnan fél év után szabadult. Sírja még áll az árkosi temetőben. *GAAL György 2000, 56, 94–97; DL gyűjt.; Sírfelirata.*

Kisgyörgy János – nemzetőr. DL gyűjt.

Kisgyörgy Mihály (ker. 1827. febr. 12., Árkos – 1898. ápr. 7., Árkos) – közvitész. Unit., apja Kisgyörgy Mihály gyalogkatona. *Nemzetőr*. 1890: birtoikos, a Rikánbelői Hve. tagja. *Ereklyemúzeum C 14/2; MIKÁR Zsigmond 1891, 262; SÁL Fond 105 Nr. 65, 46r, Nr. 68, 132v–133r; DL gyűjt.*

Kisgyörgy Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Koncza György** (ker. 1823. jún. 21., Árkos – 1849, ?) – közvitész, huszár. Unit., apja Kontza Mihály lovaskatona. Hősi halált halt Tömösnél vagy Temesvárnál. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 41v.*

Kontza József – nemzetőr. DL gyűjt.

Kontza Sámuel – nemzetőr. DL gyűjt.

Kontza Tamás – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Kóta Mihály** (1821?, Árkos – 1848. okt. vége, Magyarsáros) – közvitész. Unit. Neje Szabó Juliánna (szül. 1822, második férje 1855-től Péterfi György). A szabadságharc előtt harangozó, 28 éves. *Nemzetőr*, „*ki az őszi (...) hétúri táborból [kiindulva], Sárosnál elesett (...), mint velük legyilkoltatott Magyar Sároson.*” *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 67, 128v; DL gyűjt.*

Kováts Gábor – nemzetőr. DL gyűjt.

Kováts Józsiás – nemzetőr. DL gyűjt.

Kováts Péter – nemzetőr. DL gyűjt.

Kölne Bálint – nemzetőr. 50 évet élt. Mh. Árkoson. *DL gyűjt.; Sírfelirata.*

Köntés Imre – tizedes. 1848–1849: tizedes a 84. honvédszászlóaljban. A fegyverletételig szolgált. 1890: földműves, a Rikánbelői Hve. tagja. 1892: Árkoson élt. 1901. nov. 17.: részt vett a Rikánbelői Hve. közgyűlésén. *Ereklyemúzeum C 25/10, K 363/2; MIKÁR Zsigmond 1891, 253; Székely Nemzet, 1901. nov. 20.*

Köntés Mihály (ker. 1821. okt. 7., Árkos – 1899. márc. 12., Árkos) – közvitész. Unit., apja Köntés Bálint gyalogkatona. *Nemzetőr*. 1890: földműves, a Rikánbelői Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 264; SÁL Fond 105 Nr. 65, 40r, Nr. 68, 134v–135r; DL gyűjt.*

Kurta Ferenc (ker. 1826. márc. 6., Árkos – ?) – közvitész. Ref., apja Kurta Mózes jobbágy, anyja Cséplő Anna. 1848 okt.: a 12. honvédszászlóalj önkéntese. *GAGYI Zoltán 2001, 170; SÁL Fond 105 Nr. 61, 31.*

Kurta István – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta István, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta János – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta Mihály, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

Kurta Mózes, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Lázár Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

Lemhényi Ferenc – nemzetőr. DL gyűjt.

Lemhényi István – nemzetőr. DL gyűjt.

Lemhényi János – nemzetőr. DL gyűjt.

Lemhényi Mihály – közvitész. *Nemzetőr*. 1848. okt.: a 12. honvédszászlóalj önkéntese. *GAGYI Zoltán 2001, 173; DL gyűjt.*

Lepedus Ilyés – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz Albert – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz András, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz Antal – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz János, szotyori (1818, Árkos – 1887. jún. 15., Szotyor) – nemzetőr tiszt. Róm. kat. Apja árkosi Lőrincz Antal székely huszár jubilátus strázsamester, anyja árkosi Barabás Anna. Az önvédelmi harcok idején nemzetőr tisztként szolgált. 1849. jún. 15-én a 85. honvédszászlóalj (15/3. határezred) brassói hadosztá-

lyának a hadnagya. 1867: szotyori birtokán gazdálkodott. Anyagiakkal segítette a Székely Mikó Kollégium létrehozását és főépületének a felépítését. Ásványgyűjteményével gazdagította a kollégium természettudományi szertárát. Sírja a szotyori temetőben van. *Nagy Sándor 1896, 144 (LXXVII); DEMETER Lajos 2001, 76–77; Székely Nemzet, V. évf., 91. sz., 1887. jún. 9.; BONA Gábor 1998, II, 407; Gyászjelentője (SzNM); Honvéd segélyalap, 3463/1868; Sírjelirata; Vasárnapi Újság, 1887/26; SÁL Fond 105 Nr. 374, 209v–210r; DL gyűjt.*

Lőrincz József 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz József 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz József, árkosi (1820., Árkos – 1876. jún. 23., Szotyor) – őrnagy. Lőrincz János testvére. Róm. kat. A kézdivásárhelyi katonai nevelőintézetben végzett. 1838-ban közvitéz, 1844-től hadnagy és segéd-tiszt a 11. (Székely) huszárezredben. 1848. okt.: ezredével csatlakozott a szabadságharcához. Bem hadjárata során főhadnaggyá léptették elő a 6. Würtenberg huszárezred Erdélyben küzdő osztályánál. 1849. ápr. 1-jétől (márc. 21-től?) alszázados. A Temesköz felszabadítása után, melyben szintén részt vett, máj. 27-én a 3. osztályú katonai érdemjellel tüntették ki. Ott volt Bem oldalán a moldvai betörésében (júl. 23.: részt vett a hársjai és a grozești ütközetekben). Júl. 26.: Bem vezérkari őrnaggyá léptette elő, majd júl. 31-én ismét ki-tüntette a katonai érdemjel 3. osztályával. Jelen volt a fehéregyházi ütközetben, ahol Bem Petőfivel egyetemben róla is azt vélte, hogy hősi halált halt, de Lőrincz néhány nap múlva előkerült, és Szászsebesnél csatlakozott a honvédsereghez. Dévánál tette le a fegyvert aug. 18-án. Nagyszébenben halálra ítélték, ezt 1850-ben 2 év várfogságra enyhítették, amit le is töltött. Kiszabadulása után birtokán gazdálkodott. 1855. jan. 9.: meg-nősült, felesége, Magyarosi Ágnes (23 éves) birtokára, Sepsimagyaróra költözött. 1861: a megalakult Rikán-belői Honvéd Segélyező Egyl. sepsiszéki bizottm.-nak a tagja. 1867: Sepsimogyoróson élt. 1868: gazdálkodó, beteges, a Rikánbelői Hve. tagja. Szülei mellé, a szotyori temető róm. kat. részében helyezték örök nyugalomra. *BONA Gábor 2000, 485; DÁVID Gyula – MIKÓ Imre 1972, 222, 255; DEMETER Lajos 2001, 75–77; Gyászjelentője (SzNM); Honvéd segélyalap 3463/1868; Köz-löny, 1849. 70; MIKÁR Zsigmond 1870, 76–77; Nagy Sándor 1896, 89, 144–145 (LXXVI, LXXXI, LXXXIX); Nemere, 1876. febr. 9, 24, 26.; ORBÁN Balázs 1873, 189; Történelmi Lapok, 1893/4, 29, 1896/11, 108, 1896/17, 153; SÁL Fond 89 Fasc. IV; Fond 105 Nr. 374, 196v–197r, Nr. 553, 92v.*

Lőrincz Károly, árkosi (1817. ápr. 2., Árkos – 1875. márc. 5., Marosportus) – róm. kat. tábori lelkész. Lőrincz József és Lőrincz János testvére. 1840. jún. 28.: Zalatnán pappá szentelték, erdélyi egyházme-gyés róm. kat. lelkész és tanár Zalatnán. 1841-től tanár Marosvásárhelyen, 1843-tól segédlelkész Kap-

nikbányán. 1845-től adminisztrátor Alsókapnikon, 1846-tól tanár Szilágysomlyón. 1848–1849: a 11. (Székely) huszárezred tábori lelkésze, egyúttal adminisztrátor és plébános Sepsiszentgyörgyön. Testvére-vel, Jánossal „rendíthetetlen hívei Háromszék önvéd-lémének és nemzeti szabadságharcunknak.” Az ő idejében és távollétében fosztották ki az orosz megszálló csapa-tok a sepsiszentgyörgyi róm. kat. templomot. Csak az 1762-ben kezdett anyakönyvet sikerült a sekrestyében elrejtve megmenteni. A szabadságharc után a nagy-szebeni ferences zárdából kialakított börtön foglya. 1851-től segédlelkész Nagyágon, 1852-től adminisztrátor Alsókapnikon, az 1860-as években Kapnik-bányán. Haláláig Marosportus plébánosa. Számos nyelv-szeti cikk szerzője, hagyatékát a MTA kéziratára örzi. *NAGY Sándor 1896, 144; SZINNYEI József 1906, 16–17; ZAKAR Péter 1999, 140; LÁSZLÓ Elek 1998, 235; SÁVAI János 1999b, 689; Történelmi Lapok, 1893/4, 29; Emlékfüzet 2002, 8.*

Lőrincz Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Lőrincz Sámuel – nemzetőr. DL gyűjt.

Máté János – nemzetőr. DL gyűjt.

Máté Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

†Mihály Ferenc (ker. 1827. jún. 4., Árkos – 1849, Nagyszében) – közvitéz. Unit., apja Mihály József jobbágy. Testvér Mihály Sámuellel és Mihály Sándorral. *Nemzetőr.* Hősi halált halt Nagyszébenben. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 46r; DL gyűjt.*

Mihály István – nemzetőr. DL gyűjt.

Mihály József, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Mihály József 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Mihály József 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Mihály Sámuel (ker. 1822. okt. 9., Árkos – 1894. febr. 23., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Mihály József jobbágy. Testvér Mihály Sándorral és a hősi halált halt Mihály Ferencsel. *Nemzetőr.* Kőfaragó mester. 1890: a Rikánbelői Hve. tagja. 1892: Árkoson élt. *Ereklyemúzeum C 25/10, H 109/23; MIKÁR Zsigmond 1891, 265; SÁL Fond 105 Nr. 65, 41r, Nr. 68, 124v–125r; DL gyűjt.*

Mihály Sándor – közvitéz. (ker. 1830. márc. 14., Árkos – 1902. ápr. 9., Árkos). Unit., apja Mihály József jobbágy. Testvér Mihály Ferencsel és Mihály Sámuellel. 1890: napszámos, a Rikánbelői Hve. tagja. *Ereklyemúzeum C 14/2; MIKÁR Zsigmond 1891, 265; SÁL Fond 105 Nr. 68, 35v–36r, 138v–139r.*

Molnár András (1814, Árkos – 1883. dec. 7., Árkos) – nemzetőr. DL gyűjt.; *Sírjelirata.*

Molnár Dávid – nemzetőr. DL gyűjt.

Nagy Antal (ker. 1824. aug. 21., Árkos – 1894. márc. 2., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Nagy István lovaskatona. 1890: földműves, a Rikánbelői Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 266; SÁL Fond 105 Nr. 65, 43r, Nr. 68, 124v–125r.*

- Nagy Áron** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Bálint** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Dániel** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Ferenc** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Imre** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy József, ifj.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy József 1.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy József 2.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy József 3.** – nemzetőr. Nagy Kalári fia. DL gyűjt.
- Nagy Lajos** – nemzetőr. DL gyűjt.
- †**Nagy Lajos** (ker. 1825. okt. 7., Árkos – 1849, Borgói szoros) – közvitéz. Unit., apja Nagy András székely huszár. Mint gyalogos honvéd, hősi halált halt Borgónál. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 65, 44v.*
- Nagy Mihály** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Mózes 1.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Mózes 2.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Sámuel, id.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Sámuel, ifj.** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nagy Sándor** – nemzetőr. Timár. DL gyűjt.
- †**Nagy Sándor** (ker. 1824. szept. 8., Árkos – 1849. jan. 1., Szamosújvár) – tizedes. Unit., anyja Vitályos Trézsia. Székely gyalogos. „*Gyalog tizedes Nagy Pál fia Nagy Sándor 24 éves himlőben a csatatéren*” betegedett meg, Szamosújváron a hadikórházban hunyt el. Árkoson 1849. febr. 4-én „*emlék tisztelete tartaték*” a templomban. *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 67, 128v.*
- Nagy Tamás** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nyerges Ferenc** (ker. 1820. jún. 18., Árkos – 1896. szept. 30., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Nyerges József. Kiss Ernő ezredes zászlóaljában (bánsági hadtest?) szolgált. Több csatában vett részt. Világosnál tette le a fegyvert. 1892: Árkoson élt. *Ereklyemúzeum N 128/1; SÁL Fond 105 Nr. 65, 38v, Nr. 68, 130v–131r.*
- Nyerges István** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Nyerges József** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Olvasztó István** – nemzetőr. DL gyűjt.
- †**Olvasztó Sándor** (1812?, Fehérgyarmat – 1848. okt. 27., Hétúr) – közvitéz. Honvéd. 1848 előtt árkosi lakos. „*Magyar Honi Fejér Gyarmati (...), a' ki hasonlilag a Hétúri Tanorok kapunál vagdaltatott [össze] élete 36ik Évében. Ezen két szerentsétlenek [Hidvégi László és ő] egy társaságban lévén együtt és egyszerre vagdaltattak öszve a fennebb is le írt Hét Úri tanorok kapunál Október 27én 1848ba.*” *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 61, 78r.*
- Orendi János** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Ördög András** – nemzetőr. DL gyűjt.
- †**Ördög András, ifj.** (ker. 1817. dec. 1., Árkos – 1848. okt. vége, Magyarsáros) – közvitéz. 1848-ban „*az őszí (...) hétúri táborból [kiindulva], mint vélik legyilkoltatott Magyar Sároson.*” *Székely Nemzet*, 1883. nov. 8.; *SÁL Fond 105 Nr. 61, 128v, Nr. 65, 37v.*
- Ördög István** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Ördög Mihály** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Pajor Mihály** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Pap Áron** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Pap Ferenc** (1801/1802?, Árkos – 1887, Szentkatolna) – százados. Székely származású, ref., nős, gyermektelen. A 31. gyalogezred nevelőintézetében végzett. 1820-tól közvitéz, 1846-tól hadnagy a 15. (2. székely) határőrezredben. 1848 előtt rokkanttá válik. 1848 okt.-tól ezredével a Székelyföldet, illetve Háromszéket védte a császári csapatokkal szemben. 1849. febr. 21 (15)-től főhadnagy, ápr. 1-jétől (márc. 21-től) százados a 15/2. határőrezredben. Ápr. 30.: áthelyezték a 2. székely határvédszázlójához. A nyári hadjáratban ui., majd az 5. határvédszázlójánál a Székelyföldön harcolt. Júl. 31.: a moldvai betörésért (júl. 25.) Bem 3. osztályú katonai érdemjellel tüntette ki. A szabadságharc után Nagyszebenben halálra, majd 5 év várfogságra ítélték. 1850. nov. 29-én kelt körrendelet értelmében a helyi hatóságokat javainak felleltározására és lefoglalására utasították. 1851: házat kirabolták és felgyújtották, „*más ember tűzhelyire szorult.*” 1853: Josephstadtból amnesztiával szabadult. 1861. szept. 5.: elszegényedett, házbérben lakott Kovásznán, még téli ruházata sem volt. A Rikánbelőli Honvéd Segélyező Egly.-től házépítésre 200 Ft támogatást kért. 1867: kegydíjat kapott. 1868: Kovásznán élt, a Rikánbelőli Hve. tagja. Szentkatolnán hunyt el. *BAKK Endre 1895, 415; BONA Gábor 1988, 455; Honvéd segélyalap 2825/1868, 3463/1868; Kézdivásárhelyi albizt. Jkv.; Székely Nemzet, 1901. nov. 22.; Székely Nemzet, 1905. nov. 6.; Történelmi Lapok, 1896/10, 94; SÁL Fond 89. Fasc. IV, 126.*
- Para Dániel** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Para Sámuel** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Persa Ádám** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Péter Dániel, dálnoki** (1823, Árkos – 1882, ?) – közvitéz (?). Más néven dálnoki Árkossy Dániel. Apja jubilatús huszár káplár Péter Mózes, 1822–1836 között Árkos község jegyzője, anyja Útő Klára. Bem seregében szolgált. A világosi fegyverletétel után Törökországba menekült. Hazatért, feleségül vette kökösi Zsigmond Ilonát. *Nemesi igazolólevél, sz. n. (SzNM).*
- Péter János** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Péter József** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Pilbárt István** – nemzetőr. DL gyűjt.
- Pirbát József** (ker. 1826. máj. 1., Árkos – 1892. júl. 23., Árkos) – közvitéz. Unit., apja Pirbát István, anyja Nagy Rákhel. 1890: a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 267; SÁL Fond 105 Nr. 65, 45r, Nr. 68, 123v–124r.*
- Porodán András** – nemzetőr. DL gyűjt.

Ráduly János – nemzetőr. DL gyűjt.

Sándor András (1817?, ? – 1902. ápr. 10., Árkos) – közvitész. Unit. A 84. honvédszászlóaljban szolgált a fegyverletételig. 1892: Árkoson élt. *Ereklyemúzeum S 19/1; SÁL Fond 105 Nr. 68, 138v–139r.*

Sárdi Samu (ker. 1832. jan. 28., Árkos – 1864, Kolozsvár) – tizedes. Unit., apja lelkész Torockón, majd Árkoson, anyja Péter Borbála. 1848 előtt kollegiumi tanuló. A szabadságharc ideje alatt a 73. honvédszászlóalj 6. század 1. szakaszánál szolgált. Részt vett a szászsebesi döntő csatában, ahonnan Dévág hízódott, és az oroszok előtt letették a fegyvert. Innen, mint foglyot, Gyulafehérvárra vitték, de hamarosan megszökött és hazament Torockóra. A szabadságharc után befejezte tanulmányait a kolozsvári unitárius kollégiumban, majd külföldi egyetemekre ment tanulni. 1861: Würzburgból átment Torinóba, és beállt Garibaldi seregébe, ahol a légió felosztásáig mint tüzemester szolgált. Hazajött Kolozsvárra, és hamarosan meghalt. *Ereklyemúzeum S 39/2; SÁL Fond 105 Nr. 67, 36v.*

Sebestyén György – nemzetőr. DL gyűjt.

Sebestyén Sándor (ker. 1828. ápr. 7., Árkos – 1901. dec. 29., Árkos) – közvitész. Unit., apja Sebestyén Ferenc gyalogkatonára. *Nemzetőr.* 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 268; SÁL Fond 105 Nr. 65, 47r, Nr. 68, 138v–139r; DL gyűjt.*

Sófalvi Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

Solymosi András – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Szabó Dániel** (ker. 1802. dec. 26., Árkos – 1848. okt. vége, Hétúr) – közvitész. Unit., apja Szabó János gyalogkatonára. *Nemzetőr.* 1848. nov. 5-én jegyezték be a matrikulába: „*gyalog Szabó Dániel 46 éves Cholera a csatatéren*” hunyt el Hétúrnál. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 30r, Nr. 67, 128v; DL gyűjt.*

Szabó György – nemzetőr. DL gyűjt.

Szabó István – nemzetőr. DL gyűjt.

Szabó József, id. – közvitész. 1848-ban falusbíró. *Nemzetőr.* 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 268; DL gyűjt.*

Szabó József, ifj. 1. – közvitész. *Nemzetőr.* 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 268; DL gyűjt.*

Szabó József, ifj. 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Szabó Mihály (ker. 1826. jún. 3., Árkos – 1896. szept. 19., Árkos) – közvitész. Unit., apja Szabó András gyalogkatonára, anyja Györgyjakab Zsuzsanna. 1890: napszámos, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 268; SÁL Fond 105 Nr. 65, 45r, Nr. 68, 130v–131r; DL gyűjt.*

Szabó Pál – szakaszvezető. Unit. Feltételezhetően azonos az 1822. júl. 14-én keresztelt Pállal, kinek

apja árkosi Szabó Pál gyalogkatonára. 1890: még élt Árkoson. *Ereklyemúzeum H 109/22.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 40v.*

†**Szabó Pál** – közvitész. Unit. Feltételezhető, hogy az 1818. febr. 21-én keresztelt Pállal azonos, kinek apja Szabó Zsigmond, a szakács volt. Mint honvéd, Nagyszebennél halt hősi halált. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 47r.*

†**Szász István** – közvitész, honvéd. Hősi halált halt Szépmezőn. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.*

Székely Ferenc, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Székely Ferenc, ifj. (kb. 1823, Árkos – 1905, Árkos) – nemzetőr. Nősült kb. 1849-ben. Neje Mihály Klára (1827–1877. febr. 8.). Második neje András Rákhel. *DL gyűjt.; Sírfelirata.*

Székely István 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Székely István 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Székely József, id. – nemzetőr. 1848. dec. 8: kenyeret szállított az aldobolyi táborba. *Nyugtagy. (SzNM); DL gyűjt.*

Székely József, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Székely József (? – 1902. márc. 11., Árkos) – közvitész. *Nemzetőr.* Unit. 1890: napszámos, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 269; SÁL Fond 105 Nr. 68, 138v–139r; DL gyűjt.*

Székely Csatlós József (ker. 1825. júl. 24., Árkos – ?) – közvitész. Unit., apja Szabó alias Csatlós József jobbágy. A 84. honvédszászlóaljban szolgált. Részt vett a Borgó környéki csatákban és több más ütközetben is. Neje Kisgyörgy Rákhel (mh. 1867. szept. 27-én, 57 éves korában). 1890: még élt Árkoson. *Ereklyemúzeum C 14/2, H 109/23; SÁL Fond 105 Nr. 65, 44r.*

†**Székely Mihály** – közvitész. *Nemzetőr,* majd honvéd. Hősi halált halt Borgónál. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; DL gyűjt.*

Székely Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

Székely Sámuel – nemzetőr. DL gyűjt.

Szilágy János – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Szilvási János** – közvitész. *Nemzetőr,* majd honvéd. Hősi halált halt Borgónál. *Székely Nemzet, 1883. nov. 8., DL gyűjt.*

Szőts István – nemzetőr. DL gyűjt.

Szőts János – nemzetőr. DL gyűjt.

Szőts Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Sztolyka György – nemzetőr. DL gyűjt.

Sztolyka János – nemzetőr. DL gyűjt.

Tanászi József – nemzetőr. DL gyűjt.

Tanászi Lukács – nemzetőr. DL gyűjt.

Tegző József – nemzetőr. Az árkosi esküdtség tagja. *DL gyűjt.*

Téglás István 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Téglás István 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Tódor József – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Antal – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Bénéiam – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Dániel – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth István – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth József, id. – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth József, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Mózes – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Pál, id. (ker. 1821. okt. 28., Árkos – 1896. szept. 22., Árkos) – tizedes. Unit., apja Tóth Zsigmond lovaskatona. Több csatában vett részt. A 11. (Székely) huszárezredben, a fegyverletételig szolgált. 1892: Árkoson élt. *Ereklyemúzeum T 116/2; SÁL Fond 105 Nr. 65, 40r, Nr. 68, 130v–131r.*

Tóth Sándor – nemzetőr. DL gyűjt.

Tóth Zsigmond – közvitész. Nemzetőr, majd honvéd, ki „Vitézségi díszjellel jutalmazott.” 1850. szept. 10-én Nagy András alkerületi császári biztos 4219. sz. átiratában a falu előljáróságától bizonyítványt kért, hogy „a Közelbb múlt forradalomba milyen magaviseletett tanúsított”, ugyanakkor, „hogy élleme megszerzethetésére minő erő és tehetséggel bír”. *Bálint Zoltán gyűjteménye, Bástya Múzeum, Árkos; DL gyűjt.*

Ütő Áron – nemzetőr. DL gyűjt.

Ütő Áron (ker. 1831. márc. 6., Árkos – 1925. máj. 20., Árkos) – közvitész. Unit., apja Ütő Áron gyalogkatona. Az utászezredben szolgált. 1890: Árkoson élt. 1903: részt vett a Rikánbelőli Hve. évi közgyűlésén. *Ereklyemúzeum K 176/2, 363/2; SÁL Fond 105 Nr. 67, 36r; Székely Nemzet, 1903. nov. 9.*

Ütő Dániel (szül. 1811, Árkos (?) – 1901. dec. 14., Árkos) – főhadnagy. Nősült 1840 körül, neje Barabás Mária, kivel 61 évet élt együtt. 1892: Árkoson lakott. Részt vett a Várad-féle összeesküvésben, melyért vizsgálati fogságot szenvedett. Halálakor két fia élt, Lajos és Sándor. Sírköve az árkosi köztemetőben van. *Ereklyemúzeum G 52/2; SÁL Fond 105 Nr. 68, 137v–138r.*

Ütő József – Unit., Ütő Áron fia. Feltételezzük, hogy besorozott honvéd, „*ki Horváthországba Carlstatba a Kolocz ezredbe mint közvitész a katonai kórházba halt el 21 éves*” korában. *SÁL Fond 105 Nr. 67, 132v.*

Ütő Mihály – nemzetőr, élelmező biztos. Árkosi illetőségű. Jegyző, megbízott élelmező biztos. *Nyugtagy. (SzNM); DL gyűjt.*

Vaszi István – nemzetőr. DL gyűjt.

Vágó József – közvitész. 1890: harangozó, a Rikán Belüli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 270.*

Vántsá András – nemzetőr. DL gyűjt.

Vántsá Dávid – nemzetőr. DL gyűjt.

Vántsá György – nemzetőr. DL gyűjt.

Vántsá János – nemzetőr. DL gyűjt.

Vántsá Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Veintzel Lajos – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres András – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Áron – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Bálint – nemzetőr. DL gyűjt.

†**Veress Benedek** (ker. 1819. márc. 27., Árkos – 1848. okt. 27., Hétúr) – közvitész. Unit, apja Veres István jobbágy. *Nemzetőr. Gyalogos. Elesett Hétúrnál „egy történetes lövés által.” Székely Nemzet, 1883. nov. 8.; SÁL Fond 105 Nr. 65, 38r, Nr. 67, 128v; DL gyűjt.*

Veres Dániel – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Dániel (ker. 1821. dec. 31., Árkos – 1887. aug. 14., Árkos) – hadnagy. Unit., apja Veres Dániel székely huszár. 1849: Bem nevezte ki hadnagynak. 1867: Árkoson gazdálkodott, nős, 3 gyermek apja. Sírkőfaragó mester. *Honvéd segélyalap, 3463/1868; SÁL Fond 105 Nr. 65, 40r, Nr. 68, 115v–116r.*

Veres Ferenc – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres István 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres István 2. – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres József 1. – nemzetőr. DL gyűjt.

Veress József 2. – nemzetőr. 1848. dec. 8.: kenyeret szállított az aldobolyi táborba. *Nyugtagy. (SzNM); DL gyűjt.*

Veres Lajos – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Mihály – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Pál – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Sámuel, ifj. – nemzetőr. DL gyűjt.

Veres Sándor – nemzetőr. DL gyűjt.

Vikáros József, id. (1816?, Sepsikőröspatak – 1906. márc. 6., Árkos) – közvitész. Zsellér. *Nemzetőr, később honvéd. Ref. 1890: földműves, a Rikánbelőli Hve. tagja. 1892: Árkoson élt. Ereklyemúzeum H 109/23, S 19/1; DL gyűjt.; MIKÁR Zsigmond 1891, 270; SÁL Fond 105 Nr. 64, 78v–79r.*

Virágos Lajos – nemzetőr. DL gyűjt.

Zoltán Benedek – nemzetőr. DL gyűjt.

Zoltáni András, ifj. (ker. 1830. szept., Árkos – 1895. febr. 5., Árkos) – közvitész. Ref., apja Zoltáni András, anyja Ádi Mária. *Nemzetőr. Kovácsmester, 1874. febr. 2-án Kilyénben másodsor nősül, felesége a 25 éves Tóth Anna. 1890: napszámos, a Rikánbelőli Hve. tagja. MIKÁR Zsigmond 1891, 271; SÁL Fond 105 Nr. 61, 35v, Nr. 64, 70v–71r, Nr. 239, 69–70; DL gyűjt.*

Zoltáni Benedek – nemzetőr. DL gyűjt.

Zoltáni József – nemzetőr. DL gyűjt.

Zsunkuj János (ker. 1828. dec. 26., Árkos – 1890. ápr. 3., Árkos) – közvitész. Unit., apja Zsunkuj Dávid. 1890: kovács, a Rikánbelőli Hve. tagja. *MIKÁR Zsigmond 1891, 271; SÁL Fond 105 Nr. 65, 48r, Nr. 68, 119v–120r; DL gyűjt.*

Irodalom

BONA Gábor

- 1988 *Kossuth Lajos kapitányai*, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest.
 1998 *Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban*, I–II. k., Heraldika Kiadó, Budapest.
 2000 *Tábornokok és törzstisztek az 1848/49. évi szabadságharcban*, Heraldika Kiadó, Budapest.

DÁVID Gyula – MIKÓ Imre

- 1972 *Petőfi Erdélyben*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

DEMETER Lajos

- 2001 *A hazáért „a patakokat a mi vérünk festette pirosra”*, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
 2006 *Hátország. Adalékok Demeter József szerepéhez és a „háromszéki tábor” ellátásának és élelmezésének a megszervezéséhez*, in: Demeter Lajos (szerk.): *Határvidék 1762–1918*, 2, Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

EGYED Ákos

- 1978 *Háromszék 1848–1849*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.

Emlékfüzet

- 2002 *Sepsiszentgyörgyi Szent József plébánia. Emlékfüzet a templom 100 éves évfordulójára*, Sepsiszentgyörgy.

GAAL György (szerk.)

- 2000 *A szent szabadság oltalmában. Erdélyi unitáriusok az 1848–49-i magyar forradalomban és szabadságharcban*, Kolozsvár.

GAGYI Zoltán

- 2001 *A marosvásárhelyi 12. honvédszázalaj szervezése 1848-ban*, in: Pál-Antal Sándor (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből 2.*, Mentor Könyvkiadó, Marosvásárhely, 156–191.

KEMPELEN Béla

- 1911 *Magyar nemes családok*, I. k., Budapest.

LÁSZLÓ Elek

- 1998 *Egy gyulafehérvári polgárnak naplója az 1848/9. évi forradalom alatt*, Szeged.

MIKÁR Zsigmond

- 1870 *Honvéd schematismus, vagyis az 1848/49-iki honvédségből még életben volt főtisztek névkönyve*, Pest.
 1891 *Honvéd névkönyv, az 1848–49-diki honvédségnek 1890-ben még életben volt tagjairól*, Budapest.

NAGY Sándor

- 1896 *Háromszék önvédelmi harcza 1848–49*, Kolozsvár.

ORBÁN Balázs

- 1873 *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból*, VI. k., Budapest.

PÁLMAJ József

- 1901 *Háromszék vármegye nemes családjai*, Sepsiszentgyörgy.

SÁVAI János

- 1999a *Jaj Ariélnék! Zalatna, 1848. okt. 23. (Reinbold-hagyaték)*, Agapé Ferences Nyomda és Könyvkiadó Kft., Szeged.
 1999b *Zsinat és forradalom*, Agapé Ferences Nyomda és Könyvkiadó Kft., Szeged.

SZENTKATOLNAI BAKK Endre

- 1895 *Kézdivásárhely s az ottani Jancsó családok története*, Kézdivásárhely.

SZINNYEI József:

- 1906 *Magyar írók élete és munkái*, VIII. k., Budapest.

ZAKAR Péter

- 1999 *A magyar hadsereg tábori lelkészei 1848–49-ben*, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség kiadása, Budapest.

Levéltári Források

Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Igazgatósága, Sepsiszentgyörgy (SÁL):

- Fond 89 Tuzson János gyűjtemény.
 - Fond 105 Nr. 61 – Árkosi református egyház anyakönyvei (1800–1858).
 - Fond 105 Nr. 64 – Árkosi református egyház anyakönyvei (1891–1922).
 - Fond 105 Nr. 65 – Árkosi unitárius egyház anyakönyvei (1764–1828).
 - Fond 105 Nr. 67 – Árkosi unitárius egyház anyakönyvei (1829–1883).
 - Fond 105 Nr. 68 – Árkosi unitárius egyház anyakönyvei (1883–1909).
 - Fond 105 Nr. 137 – Bodoki unitárius egyház anyakönyvei (1883–1909).
 - Fond 105 Nr. 239 – Kilyéni református egyház anyakönyvei (1883–1909).
 - Fond 105 Nr. 374 – Ilyefalvi római katolikus egyház anyakönyvei (1883–1909).
 - Fond 105 Nr. 583 – Szentiváni római katolikus egyház anyakönyvei (1883–1909).
- Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Igazgatósága, Kolozsvár (KÁL):
- Fond 550 – Kolozsvári Ereklémúzeum iratai.
 - Fond 615 – Török Bertalan gyűjtemény.

Rövidítések

| | |
|-------------------------|--|
| <i>DL gyűjt.</i> | Demeter Lajos gyűjteménye |
| <i>egyl.</i> | egylet |
| <i>koll.</i> | kollégium |
| <i>nemzetőr</i> | <i>nemzetőr</i> – az országgyűlés 3. t.c. 7. §. alapján 1848. jún. 25-én alakult árkosai nemzetőrség tagja |
| <i>Nyugtagy.</i> | Nyugtagyűjtemény 1848–49-ből (számozás nélkül) |
| <i>ref.</i> | református |
| <i>Rikánbelöli Hve.</i> | Rikánbelöli Honvédegylet |
| <i>róm. kat.</i> | római katolikus |
| <i>SZNM</i> | Székely Nemzeti Múzeum |
| <i>unit.</i> | unitárius |

Honvezi și membri ai gărzii naționale din Trei Scaune, participanți la războiul de independență maghiar din 1848–1849, I (Arcuș, jud. Covasna)

(Rezumat)

Martorii oculari, cât și cronicarii apreciau că în decembrie 1848 și la începutul anului 1849, în timpul războiului de autoapărare armata scaunului Treiscaune număra peste 10.000 de oameni. Din acest efectiv reiese că nu numai cei care aveau vârsta între 18–50 de ani au participat la lupte, ci și tinerii sub 18 și bărbații de peste 50 de ani. Asociația Pentru Ajutorarea Honvezilor dinăuntrul Ricăi (*Rikánbelöli Honvéd Segélyező Egylet*), înființată în 1861, a plănuțit încă de la început luarea în evidență a tuturor participanților la luptele din 1848–1849. Activitatea asociației fiind suspendată după scurt timp de către autorități, inițiativa nu a putut fi finalizată. O altă inițiativă locală în acest sens a fost luată mai târziu, în 1874, de către fostul locotenent Lajos Baikó. Până la urmă lista eroilor din scaun a fost făcută publică în 1883, de către asociația Asociația de Honvezi dinăuntrul Ricăi (*Rikánbelöli Honvédegylet*). Deși după 1867 în Ungaria honvezii din 1848–1849 au fost luați în evidență de către autoritățile statutui, mulți foști participanți din Trei Scaune nu-și primeau pensiile cuvenite de la stat nici măcar în 1901, nefiind înregistrați. Aceștia din urmă erau mai ales cei care au luptat în 1848–1849 în cadrul gărzii naționale, sau acei tineri de 12–16 ani, care au lucrat în fabricile de armament din Tg. Secuiesc. Programul nostru de cercetare ia în evidență pe cei care au lucrat în aparatul hinterlandului din Trei Scaune, pe civilii ajunși victime războiului civil din 1848–1849, precum și pe foștii honvezi și gardiști, care au murit între anii 1850–1867. Din rezultatul cercetărilor publicăm pentru început lista pașoptiștilor din satul Arcuș, care conține peste 260 persoane.

Honveds and Members of National Guards from Háromszék, Patricipants at the Hungarian Revolution and War of Independence (1848–1849), I.

Árkos (Arcuș, Covasna County)

(Abstract)

Witnesses and chroniclers appreciated that the army of Háromszék outnumbered 10,000 people during the self-defense war in December 1848 and the beginning of 1849. So, it turns out that not only people of 18–50 took part in the battles, but the young of 18, as well. The Association for Helping the Honveds of Inner Rika, founded in 1861, planned at its foundation the registration of each participant. However, the initiative could not be fulfilled since the activity of the association was inhibited by authorities. Another local initiative was made by former lieutenant Lajos Baikó in 1874. The heros' list was at last published in 1883 by the Honveds' Association of Inner Rika. In Hungary the honveds of 1848–1849 were registered by the state after 1867, many participants from Háromszék still not being registered. There were several, even in 1901, who were not given a state pension. These fought in the national guards in 1848–1849 or were those young people who worked in the armoury of Kézdivásárhely (Tg. Secuiesc). The paper makes a record of those who worked in the hinterland apparatus from Háromszék, of assassinated civilians, as well as of former honveds and guardsmen who died between 1850–1867. The list of 1848–1849 soldiers from the village of Árkos contains more than 260 people.